

Laudatio pentru Petru Ilieșu¹

Cu blândețe și totală lipsa de ostentație, Petru Ilieșu ne îndeamnă, prin întreaga sa lucrare, „să facem binele”, apropiindu-ne unii de alții „ca și cum ne-am apropiat de noi înșine”.

Apropierea de oameni a lui Petru Ilieșu are atâtea căi și dimensiuni încât cu greu și cu siguranță incomplet poate fi cuprinsă într-un *laudatio*. Premiul *Noii Reviste de Drepturile Omului* recunoaște „realizări excepționale în promovarea libertății și demnității ființei umane”. Este misiunea pe care, cu luciditate, cu tenacitate și o coerență unice, și-a asumat-o Petru Ilieșu în tot ce a făcut: de la disidența lui în cea mai neagră perioadă a istoriei noastre recente, trecând prin implicarea, atât la Timișoara cât și în București, în Revoluția care ne-a redat tuturor libertatea și demnitatea, până la munca umanitară pe care o duce de de 35 de ani pentru demnitatea oamenilor care, din păcate, pentru atât de mulți dintre noi „nu există”.

Toate acestea, cu o forță ce n-a ținut cont de adversități de-a lungul întregii sale existente; cu devotament și consecvență, cu farmec și poezie. Căci Petru Ilieșu este, pe lângă activist social-umanitar și civic, un artist liric permanent în avangardă, la confluența dintre artele spectacolului, ale străzii și ale cuvântului, editor, eseist, traducător. Un suflet neverosimil de curat, cu aripi mari, care uneori îl împiedică să meargă, dar cu care în zbor a îmbrățișat umanitatea.

Întorcându-ne la 1982. Petru Ilieșu își publicase deja două volume de versuri, *Pastel H.* și *Autoportret cu foxterrier* și în acel an îi ieșea la editura Albatros (nume simbolic!) *Camera de mercur*. În *România literară* și apoi în *Observatorul cultural*, Ion Bogdan Lefter îi remarcă nonconformismul asemănându-l narativ cu Ginsberg, „cu note mai puțin agresive decât la « beatnici », înclinat temperamental spre altă atmosfera, nostalgică, învăluitoare”. Lucru mai puțin cunoscut atunci și acum, în vara aceluiași an 1982, Petru a fost arestat pentru răspândire de manifeste împotriva regimului Ceaușescu. I s-au confiscat de la domiciliu cărți și manuscrise. A fost eliberat după lungi interogatorii, urmând măsuri dure ale Securității, de discreditare și izolare în plan social. Dintr-o rară confesiune a unui fost securist (Roland Vasilevici, în *Piramidă umbrelor*) aflăm că

Poetul Petru Ilieșu, pentru îndrăzneala de a se fi opus deschis regimului, a fost permanent în atenția Ministerului de Interne, în „ucrarea” dumnealui cooperând Direcția I cu a III-a. Dosarul

1 Premiul Noii Reviste de Drepturile Omului pentru realizări excepționale în promovarea libertății și demnității ființei umane este însoțit de o diplomă, de o sculptură realizată de artistul plastic Radu Fulga și de o contribuție în bani oferită în acest an de Jane Beth Ciesielski, distinsă militantă civică din Statele Unite, inițiatora organizației Bridges for Education. Noua Revistă de Drepturile Omului este susținută financiar de Andreea și Radu Măreș, prin intermediul firmei Plastics Bavaria Equipment & Systems srl.

de urmărire informativă se află la Timișoara; lunar, de la Ministerul de Interne venea un colonel că să „sprijine” Inspectoratul județului Timiș în urmărirea acestuia, ordonându-se luarea tuturor măsurilor de securitate (filaj, investigație, tehnică operativă și interceptarea corespondenței).

Ilieșu a fost, poate, cel mai apropiat dintre scriitorii timișoreni de Aktionsgruppe Banat, (din care făceau parte Richard Wagner, Wiliam Totok, Rolf Bossert, Johann Lippet, alăturându-li-se Herta Müller și Helmut Frauendorfer) grupare care făcea o critică a național-comunismului ceaușist de pe poziții de stânga, influențată fiind de estetica lui Bertolt Brecht și de filosofia socială a Școlii de la Frankfurt. Grupul, considerat profund „dușmănos” regimului, era urmărit intens de Securitate, iar Totok a fost arestat timp de opt luni. În anii '80, Petru era singurul din afară care era acceptat la discuțiile lor în care combateau cu argumente discursurile lui Ceaușescu. În timpul anchetei din 1982 a fost întrebat despre această apropiere: „Ce ai tu cu ăștia?, sunt nemți!”. În timpul anchetei nu a spus nimic.

Dimensiunea Dosarului de Urmărire Informativă a lui Petru Ilieșu și implicarea celor două direcții centrale ale Direcției Securității Statului reflectă atât semnificația pentru Securitate a acțiunilor sale subversive și legătura cu Grupul de Acțiune Banat, cât și conexiunile sale literare de la București. Ion Bogdan Lefter își amintea că în acei ani, Petru „descindea” din când în când, la volanul „bietului sau Traband cu comenzi adaptate”, în Capitală, unde era în contact cu alți scriitori pe care DSS îi considera „ostili”. Conexiuni care aveau să joace un rol important în decembrie 1989.

În vara aceluia an ce devenea incandescent în restul Europei de Est, în contextul în care reformele lui Gorbaciov stârniseră aversiunea surdă dar viscerală a lui Nicolae Ceaușescu și a Securității, Petru a trimis în afară poezia-pamflet „Scrisoare deschisă despre fratele meu, domnul Gorbaciov”. Petru a publicat-o și în ianuarie 1990, în Revista *Orizont*, cu un Post Scriptum în care îl propunea pe Mihail Gorbaciov pentru Premiul Nobel pentru Pace. Lucru pe care Comitetul Nobel l-a și făcut în acel an, pentru meritele acestuia în curmarea Războiului Rece, în liberalizarea Uniunii Sovietice și retragerea susținerii pentru regimurile comuniste nedorite de poporul lor, declanșând astfel reacția în lanț care a dus la căderea comunismului în Europa. Este bine să ne amintim: după Revoluție, sub asaltul propagandei privind implicarea sovietică în decembrie 1989 (nesusținută de vreo probă credibilă), mulți de la noi au uitat de rolul salutar al liderului moscovit din anii anteriori. Ținând cont de această imagine „defăimată și compromisă” a lui Gorbaciov în România, gestul lui Petru Ilieșu, reluat în 1990, este emblematic pentru curajul dar și pentru încăpățânarea lui de a înnota mereu contra curentului.

Revenind la 1989, în octombrie al aceluia an, Petru a semnat, alături de alți scriitori, apelul lui Dan Petrescu pentru „ne-alegerea lui Nicolae Ceaușescu”, apel transmis la Radio Europa Liberă, Vocea Americii, Radio Paris și BBC.

A urmat Revoluția. Care nu a fost indusă de agenturi de la Est și de la Vest, ci de „huligani” timișoreni de profesie ca Petru Ilieșu. El s-a implicat încă din 15 decembrie, seara, cu prima veghe pentru susținerea lui László Tőkés. A două zi, pe 16 la 10 dimineață, a luat legătură cu Tőkés pentru a-l încuraja, inclusiv prin ideea de a transmite scânteia revoltei la București. Lucru pe care l-a și făcut, ajungând pe 17 decembrie în Capitală.

De aici a expedit din nou poemul către fratele sau de la Moscova, de data aceasta cu

un PS disperat: „Acum se moare de glonț în România, domnule Gorbaciov!“. Tot aici a conceput, împreună cu câțiva scriitori bucureșteni, un apel către Occident. Un document care poate fi considerat un „al doilea program al Revoluției din decembrie, după cel al Frontului Popular de la Iași”, cu patru puncte: 1. Intervenția trupelor ONU în România; 2. Alcătuirea unei liste cu cei care au tras, omorând, în Timișoara; 3. Declararea internațională a acțiunii din Timișoara drept crimă împotriva umanității; 4. Declararea celei de-a doua zi de Crăciun drept zi de doliu național. Era un program al priorităților momentului, când se murea pe străzile Timișoarei, al solidarității și urgenței umanitare. Trei din cele patru puncte, inclusiv cele legate de pedepsirea vinovaților pentru crime împotriva umanității, au rămas neîndeplinite până în ziua de azi.

Venind printre primii la București, vorbind oamenilor despre cele întâmplate în Timișoara, Petru a ajutat la propagarea Revoluției de la Timișoara în Capitală; fapta de care Iulian Vlad se temea cel mai mult în acele zile. A fost urmărit și, pe 21 decembrie, a fost arestat în timp ce încerca să ajungă la o ambasadă occidentală. Dar revoluția începuse în București. Securitatea s-a văzut dintr-o dată la limita capacității represive. Poate din acest motiv este eliberat, împreună cu prietenul său care-l găzduia, poetul Nicolae Prelipceanu. Într-un document al Securității, Petru apare totuși drept unul din „cei mai periculoși instigatori ai revoluției din ‘89”.

Urmează odiseea revenirii la Timișoara cu valul victoriei și capotarea Trabantului pe drum, entuziasmul de acasă dar și primele semne de „restaurație“. În ianuarie 1990 a făcut parte din primele formule organizatorice-administrative; s-a retras, dezamăgit, la jumătatea aceluiași an. Simptomatic pentru un om de puritatea și altruismul lui Petru, care a visat post-Revoluția ca pe „ceva cu totul diferit”, și nimic pentru propria-i mărire.

Încă din ultimele zile ale lui Decembrie 1989, timișorenii cereau, în stradă, aflarea adevărului privind numele celor care au tras în manifestații și ce s-a întâmplat cu peste 40 de timișoreni dispăruți din morga Spitalului județean. Despre ei s-a aflat ulterior că au fost arși la București. Ziarul *Drapelul roșu*, transferat în *Luptătorul bănățean*, era considerat principalul vinovat de ascunderea adevărului și promovarea poziției Securității. Petru Ilieșu se numără printre cei care au convocat la Timișoara poate prima dezbatere publică, în încercarea de a găsi o soluție prin înlocuirea conducerii ziarului. Întâlnirea a avut loc la Casa studenților, locul în care funcționase Cenaclul ”Pavel Dan” și Revista *Forum studentesc*. De aici a pornit mișcarea de stradă care, în ianuarie 1990, a închis, pentru câteva zile, fostul ziar de partid și a creat primul ziar independent din țară, *Timișoara*, printre inițiatorii căruia s-a numărat Petru Ilieșu. Într-un articol din chiar numărul secund al acestui ziar el a susținut principiul lustrației, care ulterior a făcut obiectul cunoscutului punct 8 al Proclamației de la Timișoara.

Găsindu-și o încă mai profundă menire, Petru constituise încă din 30 decembrie 1989 Fundația Timișoara '89, prima asociație umanitară din România, urmată în 1991 de prima Federație a Organizațiilor Umanitare din România – Timișoara. S-a implicat, trup și suflet, în această întreprindere a solidarității cu cei marginali. A înființat primul Serviciu de Urgențe Sociale (pentru persoane în situație de criză) din România – Timișoara, Centrul de Consiliere și mediere, primul Centru de Tranzit pentru persoane fără adăpost din Timișoara, cu o Secție de Convalescență. Fundația Timișoara '89 sprijină persoane aflate

în criză (care și-au pierdut locuința; adulți proveniți din orfelinat; bătrâni în dificultate cu pensii mici care nu găsesc loc în aziluri; persoane cu dizabilități fizice și psihice; familii în situație critică din pricina sărăciei). Tuturor acestora, pe lângă ajutorul fizic și moral, Petru le-a dat, în răscolitorul volum „Oameni care nu există”, ceva neașteptat și unic: o voce.

După decenii de implicare în această muncă, Petru socotește că ar fi putut lucra „într-un birou curat, întocmind fișe de carte pentru bibliotecă” (cum o făcuse până în 1989). Ar fi putut fi regizor (cum a făcut-o ocazional), „pregătind un happening pe stradă sau un spectacol pentru scenă, ori designer ori arhitect, ori hălăduind cu imaginația prin formele și culorile artei digitale”. Ba chiar, se imaginează într-un „laborator de parfumuri”, sau în orice caz, undeva „încojurat de lucruri frumoase”. Orice altceva decât cel care a ajuns, „privind suferința în față”, „iradiat de soarta nefericită a unor necunoscuți”, care însă intră mereu în viața lui și pe care îi va duce „mereu în memorie cu cele mai teribile detalii ale existenței lor”.

Este o sublimă lecție: evident, Petru nu regretă posibilele alte cariere. Dar ne inițiază astfel și pe noi, umilii săi cititori, care poate am fi vrut să o ținem la distanță, să pătrundem cu el în această lume crepusculară, „topită în invizibil”, pe care a îmbrățișat-o cu nesfârșită dedicație pentru demnitatea ființei umane și pricepere profesională. Și să prețuim „ceea ce ne este necesar, suficient și sănătos din tot ceea ce ne încojoară”. Să cuprindem „alteritatea în toată ființa sa, fără să alegem doar ceea ce ni se pare că merităm ca un dar necondiționat din partea vieții, ci și ceea ce mai rămâne de cunoscut. Fiindcă probabil tocmai această cunoaștere ne împlinește și ne dă profunzime în alegerile noastre și în acceptarea celuilalt, care, uneori, poate fi chiar un înger căzut”.

Nu am fi reușit să condensăm, altfel decât cu aceste vorbe ale lui Puiu, învăluitoare și esențiale, minunea de care se ocupă el în viața de zi cu zi, și pe care încearcă să o împărtășească. Să ne facă, poate, să ascultăm și noi de Sfântul Francisc, și cât mai avem timp, și cât putem, *să facem binele*.

Petru a publicat peste douăzeci de cărți de poezie, eseistică și traduceri, a regizat teatru experimental, este scenograf și autor de expoziții de artă digitală... Și câte n-a făcut. A primit premii literare pentru poezie, traduceri, *Opera omnia*, chiar și Premiul național al Galei de Jazz. Implicarea civică, socială și de promovare a imaginii Timișoarei i-au fost recunoscute prin Diploma de excelență a Primăriei Municipiului Timișoara, Premiul Galei excelenței bănățene, Diplomă de Excelență în domeniul urbanismului social. Din 2023 este Cetățean de onoare al orașului Timișoara.

Premiul *Noii Reviste de Drepturile Omului* vine să completeze această constelație cu recunoașterea realizărilor sale excepționale în promovarea libertății și demnității ființei umane. Cu alte cuvinte, pentru iubirea, curajul și dedicarea sa față de semeni și pentru că ne amintește, cu blândețe, că aceasta ar putea fi și menirea noastră.